HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

RAQAMLI HIKOYALASH VA VIZUAL LOYIHALASH VOSITASIDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARINING ART-PEDAGOGIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Bo‘ltakova Roziya Xasan qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti, Boshlang‘ich va maktabgacha ta’lim pedagogikasi oliy maktabi, Maktabgacha ta’lim kafedrasi o‘qituvchisi

bultakovar@mail.com

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.23043210

Annotatsiya: Maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining art-pedagogik qobiliyatlarini rivojlantirish uchun raqamli hikoyalash va vizual loyihalashni birlashtirgan metodik ketma-ketlik taklif etiladi. Badiiy g‘oyani dars maqsadiga moslashtirish, sahnalar rejasini tuzish, raqamli mahsulot yaratish va refleksiv tahrir qilish bosqichlari tahlil etiladi. Metod va vosita o‘rtasidagi farq, boshlang‘ich sinf o‘quvchisining faol ishtiroki hamda mahsulotni baholash dalillari ko‘rsatiladi. Maqola metodik tahlilga asoslanadi; unda tasdiqlanmagan tajriba foizlari keltirilmaydi.

Kalit so‘zlar: art-pedagogik qobiliyat; raqamli hikoyalash; vizual loyihalash; boshlang‘ich ta’lim; bo‘lajak o‘qituvchi; raqamli portfolio.

Аннотация. В статье предложена методическая последовательность, объединяющая цифровой сторителлинг и визуальное проектирование для развития арт-педагогических способностей будущих учителей начальных классов. Рассматриваются адаптация художественной идеи к учебной цели, разработка раскадровки, создание цифрового продукта и его рефлексивное редактирование. Разграничиваются метод и цифровое средство, раскрываются действия учащегося и наблюдаемые критерии оценивания. Статья посвящена методическому анализу и не содержит неподтверждённых экспериментальных показателей.

Ключевые слова: арт-педагогические способности; цифровой сторителлинг; визуальное проектирование; начальное образование; будущий учитель; цифровое портфолио.

Abstract. This article proposes a sequence combining digital storytelling and visual design to develop the art-pedagogical abilities of prospective primary school teachers. It examines the adaptation of an artistic idea to a learning objective, storyboarding, digital production, and reflective revision. The distinction between the pedagogical method and the digital tool is explained through pupil activity and observable assessment evidence. The paper is a methodological analysis and does not report unverified experimental outcomes.

Keywords: art-pedagogical abilities; digital storytelling; visual design; primary teacher education; preservice teacher; digital portfolio.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Kirish

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi tasvir, rang, ovoz va hikoyadan ta’limiy maqsadni ochib berish uchun foydalanadi. Raqamli muhit esa bunday materialni yaratish, tahrirlash va boshqalar bilan muhokama qilish imkonini kengaytiradi. Ammo bezakli taqdimot yoki tayyor shablondan foydalanishning o‘zi art-pedagogik qobiliyat rivojlanganini anglatmaydi. Talaba nima uchun aynan shu badiiy obrazni tanlaganini, bola u bilan qanday fikriy amal bajarishini va dars natijasi qanday aniqlanishini asoslay olishi lozim.

Pedagogik metod, raqamli vosita va ta’lim shaklining o‘zaro bog‘liqligi art-pedagogik tayyorgarlik uchun muhimdir. Ushbu maqola shu doiradagi amaliy yo‘nalishga — raqamli hikoyalash va vizual loyiha orqali art-pedagogik qobiliyatni rivojlantirishga — e’tibor qaratadi. Maqsad bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun badiiy g‘oya, raqamli ifoda va pedagogik vazifani bog‘laydigan metodik ketma-ketlikni asoslashdir.

UNESCOning o‘qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari doirasi texnologiyadan foydalanishni pedagogik tayyorgarlik bilan bog‘laydi [1]. DigCompEdu doirasida ham raqamli resursni tanlash, uni o‘qitishga qo‘llash va baholashdagi o‘rni birgalikda ko‘riladi [2]. González-Zamar va Abad-Segura oliy ta’limdagi san’at hamda raqamli dizayn tadqiqotlarini tahlil qilib, ularning bog‘lanish nuqtalarini ko‘rsatgan [3]. Bu manbalar dastur nomini emas, raqamli mahsulotning ta’limiy vazifasini tahlil qilishga asos bo‘ladi.

Echegoyen-Sanz, Morote va Martín-Ezpeleta bo‘lajak boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilari yaratgan raqamli hikoyalarni bolalar uchun didaktik faoliyat bilan bog‘lash tajribasini tasvirlagan [4]. Hipp va Sulentic Dowell san’at integratsiyasi bo‘yicha bo‘lajak o‘qituvchilarning qarashlari hamda uni amaliyotda qo‘llashdagi sharoitlarni o‘rgangan [5]. O‘zbekistondagi tadqiqotlardan Zubaydullayevning art-pedagogika asosida kasbiy tayyorgarlik haqidagi PhD avtoreferati [6] va Mustafayevning oliy ta’limning artpedagogik asoslariga bag‘ishlangan DSc avtoreferati [7] mavzuning nazariy tayanchini boyitadi. Ushbu maqolaning aniq vazifasi hikoya yaratish faoliyatini boshlang‘ich sinf darsiga mos keladigan didaktik mahsulotga aylantirish tartibini ko‘rsatishdir.

Raqamli hikoyalash — g‘oya, voqealar ketma-ketligi, badiiy obraz va o‘quvchi uchun savollarni loyihalashga asoslangan pedagogik metoddir. Vizual loyihalash ushbu metod ichida rang, shakl, kompozitsiya, matn va sahna tartibini ma’noga bo‘ysundirish jarayonidir. Canva, taqdimot muharriri, audio yozish yoki montaj dasturi esa vosita bo‘lib, ulardan biri boshqasiga almashtirilishi mumkin. Ta’limiy maqsad va bola bajaradigan amal saqlangan taqdirda metodik mantiq vosita o‘zgarsa ham saqlanadi.

Art-pedagogik faoliyatning boshida dars maqsadi turadi. Talaba “tabiatni asrash” mavzusida hikoya tayyorlamoqchi bo‘lsa, umumiy tarbiyaviy shior bilan kifoyalanmaydi: masalan, 3-sinf o‘quvchisi ikki xil kundalik xatti-harakatni solishtirishi va ularning oqibatini izohlashi maqsad sifatida belgilanadi. Shundan so‘ng qahramon, vaziyat va yakun tanlanadi. Hikoyadagi badiiy ifoda o‘quvchiga tanlov sababini ko‘rishga yordam berishi kerak; aks holda tasvir ta’limiy vazifadan ajraladi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Birinchi bosqichda talaba sinf, fan mavzusi va bitta kuzatiladigan o‘quv natijasini belgilaydi. Masalan, “o‘quvchi hikoyadagi qahramon harakatining ikki oqibatini taqqoslaydi” degan natija tekshiriladi. Keyin shu natijaga xizmat qiladigan badiiy g‘oya va materiallar tanlanadi. Namuna suratlar, musiqa yoki matndan foydalanilsa, ularning manbasi qayd etiladi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchisining yoshiga mos bo‘lmagan murakkab iboralar va chalg‘ituvchi bezaklar chiqarib tashlanadi.

Ikkinchi bosqichda sahnalar rejasi, ya’ni storyboard tuziladi. Har bir sahna uchun uch savolga javob yoziladi: bola nimani ko‘radi yoki eshitadi, bundan nimani anglaydi va keyin nima qiladi? Masalan, birinchi sahnada muammo namoyon bo‘ladi, ikkinchisida ikki ehtimoliy harakat ko‘rsatiladi, uchinchisida ularning natijasi qiyoslanadi. Sahna o‘quvchini fikrlashga undamasa, u qayta ishlanadi. Bunday reja talabaning badiiy g‘oyasi bilan dars maqsadi orasidagi aloqani dasturga kirishdan oldin tekshirish imkonini beradi.

Uchinchi bosqichda raqamli mahsulot yaratiladi. Matn, tasvir va ovoz bir-birini takrorlamasdan, ma’noni ochishga xizmat qilishi kerak. Qisqa yozuv uchun o‘qiladigan shrift va ravshan fon, ovoz uchun tushunarli tezlik tanlanadi. Texnik bezak maqsadga mos bo‘lmasa, undan foydalanilmaydi. Talaba tayyor materialni o‘zi ko‘rib chiqish bilan cheklanmay, sinfdoshiga dars topshirig‘ini bajarib ko‘rishni taklif etadi; tushunarsiz ko‘rsatma shu sinovda aniqlanadi.

To‘rtinchi bosqichda qayta aloqa va tahrir amalga oshiriladi. Tengdoshlar mahsulotning badiiy sifati, bola bajaradigan amal va savollarning aniqligi yuzasidan dalilli fikr bildiradi. Talaba qaysi sahna, matn yoki topshiriqni nima sababdan o‘zgartirganini qisqa yozuvda qayd etadi. Dastlabki va yakuniy variant elektron portfolioda birga saqlanadi. Natijada baholovchi faqat tayyor mahsulotni emas, talabaning pedagogik qarorlaridagi o‘zgarishni ham ko‘ra oladi.

2-sinf matematika darsidagi geometrik shakllar mavzusiga qisqa raqamli hikoya loyihalanishi mumkin. Qahramon mahalliy naqsh namunalarini tomosha qiladi va ulardagi doira, uchburchak hamda to‘rtburchakni ajratishda qiynaladi. O‘quvchilarga “Qaysi shakllar takrorlangan?”, “Ikki naqshda nima o‘xshash?” va “Uch shakldan foydalanib yangi bezak tuzing” kabi ketma-ket vazifalar beriladi. Shu jarayonda milliy badiiy material matematik tushunchani kuzatish, qiyoslash va qo‘llashga xizmat qiladi.

Ushbu misolda talabaning art-pedagogik qobiliyati bezakni dasturda chiroyli joylashtirishi bilangina o‘lchanmaydi. Shakllarni bolaga ravshan ko‘rsatishi, tasvirni ortiqcha elementdan tozalashi, savollar murakkabligini bosqichma-bosqich oshirishi va o‘quvchi javobini qanday tekshirishini asoslay olishi ham muhim. Agar material darsda ishlatilganda bolalar shaklni ajratmay, faqat animatsiyani tomosha qilsa, loyiha pedagogik jihatdan qayta ishlanishi kerak.

Mahsulotni baholashda to‘rtta bog‘liq yo‘nalish ajratiladi. Pedagogik moslik dars maqsadi, bolaning harakati va yakuniy topshiriq orasidagi aloqani tekshiradi. Badiiy sifat obraz, rang va kompozitsiyaning ma’noga xizmat qilishini ko‘rsatadi. Raqamli bajarilish faylning ochilishi, matnning o‘qilishi va ovozning tushunarliligini qamrab oladi. Refleksiya esa fikr asosida kiritilgan aniq tahrir bilan namoyon bo‘ladi. Baholovchi har bir yo‘nalishda umumiy taassurot emas, sahna, savol yoki tahrir yozuvini dalil sifatida ko‘rsatishi lozim.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Metodikada individual va jamoaviy ish uyg‘unlashadi: talaba mustaqil g‘oya ishlab chiqadi, guruh esa uni bola nuqtayi nazaridan sinaydi. Barcha talabada tez internet yoki murakkab montaj dasturi bo‘lmasa, bir xil ta’limiy maqsadni oflayn taqdimot va oddiy suratlar bilan ham bajarish mumkin. Shunday sharoitda ham baholash vosita murakkabligiga emas, g‘oya va pedagogik vazifa orasidagi munosabatga qaratiladi. UNESCOning texnologiya bo‘yicha hisobotida ham ta’limiy ehtiyoj va dalilni texnik yangilikdan ustun qo‘yish muhimligi ta’kidlanadi [8].

Xulosa

Raqamli hikoyalash va vizual loyihalash art-pedagogik qobiliyatni rivojlantirishga xizmat qilishi uchun badiiy mahsulotning har bir qismi boshlang‘ich sinfdagi aniq o‘quv harakatiga bog‘lanishi kerak. Taklif etilgan ketma-ketlik maqsadni belgilash, sahnani loyihalash, raqamli mahsulotni yaratish, bola nuqtayi nazaridan sinash va refleksiv tahrir qilishdan iborat. Bu yondashuvda dastur metodning o‘rnini egallamaydi; asosiy natija talabaning badiiy g‘oyani pedagogik vazifaga aylantira olishi bilan belgilanadi. Metodikaning miqdoriy samaradorligi haqidagi xulosa esa alohida tasdiqlangan tajriba ma’lumotlariga tayanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris, 2018. https://www.unesco.org/en/articles/unesco-ict-competency-framework-teachers
2. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. European Commission, 2017. https://doi.org/10.2760/159770
3. González-Zamar M.-D., Abad-Segura E. Digital Design in Artistic Education: An Overview of Research in the University Setting. Education Sciences, 2021, 11(4), 144. https://doi.org/10.3390/educsci11040144
4. Echegoyen-Sanz Y., Morote Á., Martín-Ezpeleta A. Transdisciplinary Education for Sustainability: Creativity and Awareness in Teacher Training. Frontiers in Education, 2024, 8:1327641. https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1327641
5. Hipp J., Sulentic Dowell M.-M. Challenges and Supports to Elementary Teacher Education: Case Study of Preservice Teachers’ Perspectives on Arts Integration. Journal for Learning through the Arts, 2019, 15(1). https://doi.org/10.21977/D915144538
6. Zubaydullayev O‘.R. Bo‘lajak o‘qituvchilarni art-pedagogika asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish. PhD dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent, 2023. https://www.interaktiv.oak.uz/avtoreferat/3aO7617fO1.file
7. Mustafayev Sh.N. Oliy ta’lim modernizatsiyasining artpedagogik asoslarini rivojlantirish. DSc dissertatsiyasi avtoreferati. Samarqand, 2023. https://www.interaktiv.oak.uz/avtoreferat/3aO8424fO1.file
8. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? Paris, 2023. https://www.unesco.org/gem-report/en/publication/technolog